

UDFORDRINGER AF DANMARKSKORTET

6 SMÅ ESSAYS

Akademiraadets Landskabsudvalg Januar 2015

FORORD

Akademiraadets Landskabsudvalg har i de seneste år været optaget af, hvordan samfundsudviklingen tager bestik af æstetisk landskabsværdi. Drøftelser om natursyn og opfattelsen af landskabsværdierne er essentielle for samfundsudviklingen og medvirkende til at forme vores tankegang, og omvendt er vores tankegang i lige så høj grad medvirkende til at forme landskaberne. Vore tanker og handlinger bliver med andre ord til de landskaber, der er vores fysiske hverdag og livsgrundlag.

Det viser sig, at når vi i udvalget diskuterer opfattelser af begrebet natur og forholdet til landskaber, er vi hver især præget af forskellige oplevelser, der lagrer sig subjektivt i vores erindring. Men dette ser vi netop som et sundhedstegn, der bekræfter, at **landskabet betyder noget**, og at de handlinger, der præger landskabernes udvikling, er noget vi kerer os om, og det er vi heldigvis ikke alene om.

Med denne publikation vil udvalget derfor gerne invitere til en offentlig debat/samtale om det danske landskabs funktionelle og æstetiske udvikling. Hvordan tackler vi som samfund de største udfordringer af Danmarkskortet, der handler om den måde, hvorpå vi indretter os, skaber plads og producerer og dermed påvirker vores omgivelser i det daglige. Her tænker udvalget især på den æstetiske påvirkning, som er en ganske flydende størrelse med en bred fortolk-

ningsmulighed; stabil, integreret, flydende, konkret, dramatisk, processuel, inspirerende, pragmatisk ...

Vi bør som samfund tage stilling til, hvordan landskabet skal formes i rationel og irrationel forstand, og vi bør have mere fokus på merværdien ved at tænke både kunst og æstetik ind i områder særligt der, hvor vi har glemt at se landskabet/naturen som en daglig glæde og konkret værdi, der giver mening. Med æstetisk merværdi mener udvalget, hvorledes vores færden og ageren som individer og samfund kan aflejres i dynamiske udtryk, i nye former for landskaber, hvor vi tænker i større helheder og samtidig værner om den mindste detalje.

Udvalget vil gerne spørge til, om der er hånd i hanke med landskabets udvikling og være med til at inspirere debatten/samtalen om mulighederne for, hvordan vi i højere grad kan integrere æstetisk merværdi i landskabet og forbedre planlægningen og de konkrete handlinger. Samtale er afgørende, når der skal forstås, forhandles og forandres.

Publikationen rummer seks tekster med egne illustrationer fra landskabsudvalgets medlemmer 2014-2015: Erland Knudssøn Madsen (billedhugger og maler), Heine Skjærning (billedkunstner), Hanne Bat Finke (landskabsarkitekt), Morten Stræde (billedhugger), Rikke Juul Gram (landskabsarkitekt) og Tanja Jordan (arkitekt). Teksterne er både individuelle udsagn og formuleringer præget af vores fælles

diskussioner. De peger samlet set på det, vi opfatter som de væsentligste udfordringer men også på muligheder for handling og nytænkning. Emnerne, der især præger vores tekster kredser om landbrugets privilegier, periferiens anarkistiske og udflydende fremtoning, vindmøllernes skalaspring, livskvalitet, plads til sammenhængende natur og mere diversitet samt muligheden for at erfare den, differentieret planlægning, opgøret med forestillingen om guldalderbilerne og samtidig visioner om at se på Danmarkskortet og samfundsudviklingen på en ny måde, hvor vi udfordrer og forhandler om fremtidens Danmarkskort.

Udvalget håber hermed, at publikationen må vinde genklang, skabe debat og ikke mindst initiere en fornyet bevågenhed over for landskabets æstetiske udvikling.

Den 5. januar 2015

Hanne Bat Finke,
Formand for Akademiraadets Landskabsudvalg

LANDSKAB MED MENNESKE

af Erland Knudssøn Madsen,
billedhugger og maler

*landskabet sitrer
stien flyder
solen står bag træer
gnister fyger
splintres i dine øjne*

*landskabet mærker dig
ånder i dine åbninger
svarer
tålmodigt
hver eneste gang*

*landskabet kræver ingenting
bukker bare under
en tid
og spør ikke efter dig*

EKM

NATURSYN

Mennesket er en del af naturen, altså er det mennesket foretager sig også en del af naturen. New york er natur, som et fuglefjeld på Færøerne er det som en myretue etc.

Mennesket indeholder derfor naturkræfter, som de andre dele af naturen.

Mennesket er en vulkan, der kan eksplodere og ødelægge sine omgivelser.

Mennesket kan ganske langsomt nedbryde sine omgivelser eller ændre dem til ukendelighed.

Mennesket kan formere sig under ekstreme forhold og er gennem de sidste halvandet hundrede år desuden blevet så god til at opretholde livet, at mængden af mennesker øges eksplosivt.

Menneskets aktiviteter på jorden er langt mere synlige end andre dyrs, så synlige at resultaterne efterhånden kan sammenlignes med bjerge og floder og den slags.

Mennesket er foruroligende uberegneligt, idet det hele tiden finder på noget nyt, som revolutionerer samfundet, som dermed nærmest aldrig er stabilt og derfor næsten ikke til at finde ro i.

Mennesket skal vende sig til, at en ny tid er begyndt og dermed helt anderledes levevilkår fra nu af.

ÆSTETIKKENS ØKONOMI

Schiller mente for nogle hundrede år siden, at det kun er i kunsten, at man helt grundlæggende kan definere, hvad det vil sige at være menneske.

Arkitektur, bygnings- såvel som landskabsarkitektur, er i sin grund en kunst-disciplin, der bl.a. fortæller om æstetikens økonomi, indlevelsensnødvendighed, langsommelighed og dermed tid og dermed penge (?).

Men egentlig ikke den slags penge, mere en sum samlet sammen gennem brug af tid som er brugt og ikke kan bruges til andet, men som er blevet den enkelte persons rigdom, et ubetaleligt indre univers. Det gælder selvfølgelig både udøver og modtager.

Kunsten eksisterer ikke uden modtager.
Kunsten er en dialog.

Æstetikens økonomi er indblandet i begrebet dannelse, som ikke er en enkelt proces. Som ikke er ensidig og uden hensyn til tiden (f.eks. nutiden som er den tid, hvori historien skabes).
Dannelse er en øjenåbner, en indgang til et mere komplekst syn på den virkelighed vi er i.

Æstetik er mennesket alene om i den samlede natur, og en æstetisk holdning vil altid skabe furore.

AT BO I LANDSKABET

Hvis man bor på landet, spiller byen i nærheden en vis rolle, og den store by en rolle og København ingen rolle stort set, selvom det er der *det* sker eller derfra *det* kommer.

Men vindmøllernes monotone kvænen, både syns- og lydmæssigt, spiller en daglig rolle, for ikke at tale om landbrugets brutale fremfærd på alle leder: lugt, gift, maskiner af enorme dimensioner på vejene, rædselsfulde bygningskomplekser, pløjning nærmest ind på vejene og altfor tæt på gravhøjene, ja desværre kunne jeg blive ved med meget andet end landbruget, og det hele forsvares med, at det er vigtigt for den danske velfærd.

Jeg taler om landskabets daglige brug af dem, der lever der, om landskabet når lyset kommer eller de sorte nætter med det vældige himmelrum, om årstidernes direkte indgriben i hverdagen, om havet, om vildt, om horisonter, om bakker og dale og skovstykker, om flader, om alt det man ikke kan undgå eller nærmere undvære.

Jeg taler ikke om det at planlægge for de mennesker, der bor et sted udfra, hvad der økonomisk er bedst el-

ler om at være med på beatet eller om den tiltagende tivolisering, jeg taler om et samfund, som er meget differentieret, og at det ikke er sikkert, at det skal ensrettes, lissom mennesket selv heller ikke skal det. Jeg mener, der ligger en fordel i forskelligheden, og det selv om vore lokale politikere er blevet vaccineret med landsdækkende meninger, at selvstændighed er noget, der var engang.

Jeg taler for, at vi skal fortælle om virkeligheden. At virkeligheden er et landskab med den naturlige vækst indbygget, at vækste derfor er yt, at op og nedture er realiteter, at langsommelighed ikke er et minus, at opleve tid er betydningsfuldt i dagligdagen.

At virkeligheden ikke er et kort, hvor tingene bare kan flyttes rundt og gøres optimale.

DRØMMEN
OM ET NYT
DANMARKSKORT

af Tanja Jordan,
arkitekt

Danmark er et lille land – et lille land fuld af gråzoner. Vi kan ikke bryste os af høje bjerge, dybe dybe skove eller brusene elve. På overfladen kan Danmark se ud som "mere af det samme", men over tid oplever man subtile nuancer og en stor diversitet i det grå og flade landskab. Mange af de mennesker, der bor heri, synes det er det smukkeste sted på jorden. Men nuancerne og diversiteten er truet og trængt op i en krog af nutidens produktionslandskaber.

På de blot 43.000 m³, findes en rigdom af forskelle, af naturtyper, landskabstræk, af dialekter og urbanisering. Vi har hede, mose og engdrag, overskudslandskaber, voldanlæg og lange ubrudte kyster. Det lille frugtbare areal indenfor kysterne og divertitens mange nuancer skal vi beskytte, værne om og udvikle med en både visionær og nænsom hånd.

Jeg drømmer om et land der er fri for:

Romantik og bevaringsiver.

Pragmatisk kassetænkning og

et unødigt nyttetænkende natursyn

Men som er fuld af:

Diversitet, poesi og sanselighed.

Lidenskab og visioner for de store sammenhængende
landskaber og de små arters betydning

UDKANTEN OG INDERCIRKLEN ET DANMARKSKORT I FORVANDLING

I fremtiden er de store infrastrukturelle anlæg smukt anlagte med hensyntagen til den eksisterende natur og de markerede kulturtræk, men også med deres egen ro og særegne udtryk. De både tilpasser sig og skaber helt nye steder og rum ved deres markante tilstedeværelse.

Det nye højhastighedstognet, vindmølleparkernes akupunktur og kræftværkernes silhuetter passer sig ind og tilføjer nye æstetiske kvaliteter til hele landet.

Det skred, der sker lige nu og mange år fremover vil skabe konstant forandring og bevægelse imellem land og by, er også et skred, der kan skabe sammenhænge på tværs af landet, lokalt og i mange skalaer. Nye netværk og nye fællesskaber kan opstå. I fremtiden skabes der grobund for nye muligheder i landdistrikterne. Ikke den ekstensive og højeffektive, men en anden mere intensiv form for udvikling med et blik for den bæredygtige udvikling. Byer fortættes og fortyndes, altid med et æstetisk blik for den lokale fortælling. Landsbyerne er ikke små urbaniteter og heller ikke museer. Storbyerne er kraftcentre, der ånder med de nærliggende lunger.

KLIMA TURISME & NATIONALROMANTIK

BALANCEN IMELLEM DET KULTIVEREDE OG DET VILDE

Danmark er et rendyrket kulturlandskab. Tilblevet af de mennesker der har boet her over hundredevis, nogengange tusindvis af år og kun holdt i skak af de frådende kyster landskabet omgives af, den eneste 'vilde' natur vi har. Kysterne er som landskabet i evig bevægelse og aldrig de samme. Umålelige alt efter årstid, døgnrytme og vindstyrke.

I en tid med fokus på kontrol, zoner og regulering bør vi diskutere, hvilken grad af kultiveret naturlandskab vi ønsker os, hvordan vi vil forme det og ikke mindst til hvem? Hvem skaber vi for, og hvor meget skal vi styre? nationalparker, klimatilpasningsanlæg, skovrejsning, 'vilde' naturpletter og kystturisme er noget vi former. Her er den æstetiske kvalitet og graden af biodiversitet to essentielle faktorer, der sjældent kommer i spil, men som begge har afgørende betydning (også for turismen). Vi må værne om de vigtige fristeder og kultivere, hvor det giver mening.

Landskabet er foranderligt og vil eksistere længe efter, vi har været her, både os som individer og som art! Vi bør sikrer os, at naturen får en god chance for at komme videre, også efter os. For at skabe hjem og forråd for dem der følger efter. Danmark kunne blive et 'økolarium', selvforsynende med økologiske fødevarer, hvor vi droppe discountmentaliteten og satsede på konkurrencedygtige, næringsrige og smagsfulde oplevelser? Både for vores egen skyld og for dem der kommer rejsende hertil.

FLERE SKALAER, FLERE HASTIGHEDER, FLERE PERSPEKTIVER

Billederne fra mit Danmarkskort tager ikke alene menneskets perspektiv, men kortet forstørres ved at forstå vigtige sammenhænge og skalaspring, der bringer biotoper, arter og landskabstræk i spil, så der kan skabes grundlag for mange nye lag af liv.

Naturen har den særegne egenskab, at den er mangfoldig og uendelig. Alt efter hvor vi retter blikket hen eller hvilke briller vi tager på, åbnes der nye perspektiver og nye veje. Naturen kan være objekt for det rekreative menneskesyn eller den utilitære tilgang til ressourcerne. Den hedepletvingede sommerfugls levesteder og hasselmusens overlevelses muligheder. Men naturen er også bare sig selv.

Jeg er rytter og oplever naturen og landskaberne i kraft af den hastighed, jeg bevæger mig med (hurtigt eller langsomt) og den lyd jeg afgiver. Dyr opleves helt tæt på og jeg hører bevægelser og ser spor og linjer, jeg aldrig ville se til fods. Jeg er i flow i korte øjeblikke, når jeg følger harens flugt helt tæt på eller pludselig står ved siden af råbukken, der ikke ved, om jeg er ven eller fjende. Og når den tager flugten er det altid på tværs af alle andre tegninger i landskabet. Landskabet er blevet dybere og mere komplekst.

Jeg håber, vi sammen kan forme et Danmarkskort, der åbner sig for mange flere af disse erkendelser.

LANDSKABET UNDER FORVANDLING

af Morten Stræde,
billedhugger

LANDSKABET UNDER FORVANDLING

I et landskab under radikal forvandling er der andre værdier end produktion og økonomi

- Virksomheder aflægger sociale regnskaber.
- I forhold til landskabet burde man operere med et biologisk regnskab og et æstetisk regnskab.

Hvis ikke vi ser på landskabet som en levende, dynamisk størrelse, underminerer vi vores eget naturgrundlag

- Landskabet skal ikke betragtes ud fra, hvor meget det kan tåle.
- Landskabet skal betragtes ud fra, hvornår det er optimalt i forhold til produktion, biologi og æstetik.
- Der må afvejes nøje mellem de tre kategorier i hvert enkelt tilfælde.

Et nyt landskabsbillede handler ikke kun om æstetik i betydningen det smukke

- Den æstetiske tilgang til problemet giver mulighed for at tænke nyt i forhold til produktion, i forhold til natur og i forhold til rekreation.
- Når man tænker over landskabets udseende, indrages landbrugets udnyttelse af jorden, trafikvarerne, vores opfattelse af naturen, forholdet mellem det byggede og det ubebyggede, demografien, sociale og økonomiske overvejelser.

Med ordet "landskab" forstår vi det ubebyggede, eller i hvert fald sparsomt bebyggede land, der ligger rundt om byerne. Ordet betegner både det topografiske landskab, det produktive landbrugslandskab og havområderne rundt om. I første omgang er det vel en æstetisk kategori. Når vi taler om landskab, menes ofte udsigten og den måde landet udfolder sig på for vores blik og den måde, hvorpå de topografiske foldninger griber fat i vores egen hukommelse. Landskabet fastholder den fælles erindring. Det kan ses i billeder, litteraturen og anden bevidsthedsproduktion. Og det rummer dele af den enkeltes historie. Men vi ser ikke udelukkende ud over landskabet. Vi ser på samme tid ind i vores eget mentale landskab. Det er spejlingen mellem disse to "udsigter", der tilsammen udgør landskabet.

Det er ikke en neutral ramme om vores liv. Det er ikke en ur-tilstand, vi er sat i, som frembyder en modstand, der er bevidsthedsskabende for det fælles, og for den enkelte.

Det er en dynamisk mod- og medspiller. Et rum som påvirker vores handlinger og tanker med sine stedsbundne karakteristika som regn, blæst, jordbund, bevoksning osv. Og handlingerne og tankerne virker tilbage på landskabet.

Med de industrielle teknologier er "samtalet" mellem landskabet og bevidstheden blevet en monolog. Karl Marx talte om, at historiens drivkraft bla. handlede

om menneskets herredømme over naturen. I 1840 var det en næsten utopisk tanke, at mennesket kunne dominere og ensidigt forme naturen. Men 170 år efter er det blevet almindelig virkelighed. I de seneste årtier påvirker vi landskabet i en næsten naturkatastrofisk skala.

Maskinel og kemisk overmagt præger nu forholdet. Forestillingen om menneskets beherskelse af naturen er blevet opfyldt. I hvert fald når vi taler om det produktive landskab, og ikke medtager de tilbageslag naturen frembringer i form af ekstremt vejr, naturkatastrofer osv.

Og alligevel er det guldalderbilledet fra 1840-1880'erne, der stadig præger landskabsopfattelsen. Den periode, hvor netop bondelandet blev genstand for en massiv propaganda, ikke mindst fra billedkunstnerens side og hvor "storken sidder på bondens tag".

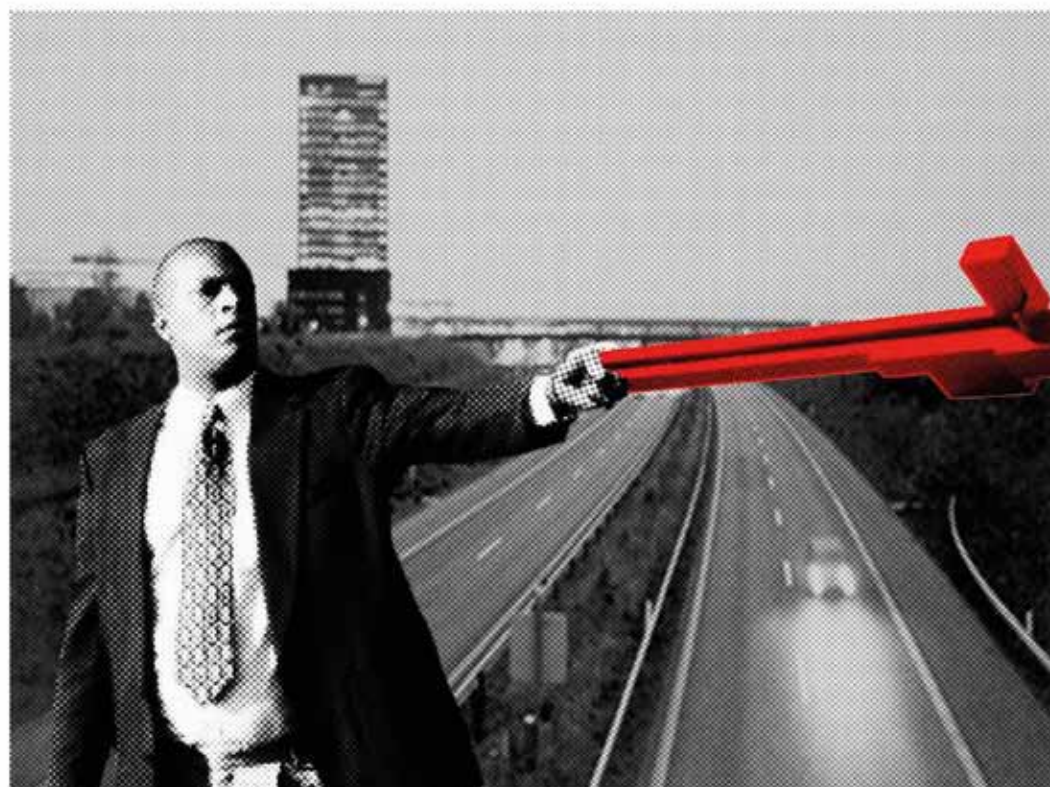
Den ene side af guldalderbillederne er en oprindelig-hedsmyte. En forestilling om, at landskabet og livet i det, er tættere på vores menneskelige udspring, end byen med dens fremmedgjorthed og kulturelle overflade. Den anden side er en hyldest til den gryende beherskelse af naturen til gavn for samfundet.

Dengang var der nok en sammenhæng mellem billederne, ideologien og de faktiske forhold derude: Landskabet blev forandret, mere jord blev inddraget til landbrugsjord. Våde og tørre områder, som før var ubrugelige, blev mulige at dyrke med nye teknologier. Og ud af tværsommen af bestræbelserne opstod en særlig ideologi. Samtidig forgik der en massiv indvandring fra land til by – som ikke blev specielt beskrevet.

Vi står i en lige så radikal situation nu. Der er en massiv befolkningsafvandring fra landet til byerne. Fødevarerproduktion er trods alt stadigvæk hovedmålet for betvingelsen af landskabet. Men med teknologiens hjælp kan den varetages af så få mennesker, at det sociale liv på landet uddør.

Det er svært at holde gang i et fodboldhold, hvis man ikke kan stille med 11 mand.

I øjeblikket kæntrer forholdet mellem de faktiske, nutidige forhold på landet, og det billede, som endnu findes i hovederne på de fleste mennesker: Nemlig at "der var så dejligt ude på landet", med gåsen tøjret i grøftekanterne, geden på taget af hønsehuset og et stort folkeliv.

Vi kunne være ligeglade og gå rundt og lulle os ind i, at alt er godt, hvis ikke denne gammeldags opfattelse af landet og af landskabet havde så skadelige effekter på grundvand, dyreliv og den slags. Det er vigtigt, at planlægningen af landskabets udvikling har samme skala som udnyttelsen af dets ressourcer. Ellers ender det i forarmelse af landskabet både, hvad angår de rumlige kvaliteter, dyrelivet, insekter og planter. Og det bliver i sidste ende en forarmelse af landskabet for de mennesker, der endnu bor derude. Hvorfor finder beboerne på landet sig for eksempel i nedlægning af så mange læhegn langs markerne, at huse og gårde ligger som små, forblæste øer på enorme umarkerede flader?

Vi bliver nødt til at se på landskabet med samme skala, som udnyttelsen af landskabet bruger. Det er ikke nok at frede et særligt vandløb eller en ås. Landskabet er et meget tæt væv af betydninger og gensidige indflydelser, hvor det produktive, det rekreative, biologien, transportmønstrene oma. flettes sammen. I Danmark har vi stort set ingen steder, som er uberørt natur. De fleste steder har på et eller andet tidspunkt været dyrket, rettet til, skovet eller udsat for andre menneskelige aktiviteter. Derfor må vi se på landskabet som et stort kulturelt billede. Og vi må tænke grundigt over, hvilket landskabsbillede vi ønsker. Det må nødvendigvis være et, som kan rumme både produktion, rekreation og bæredygtighed.

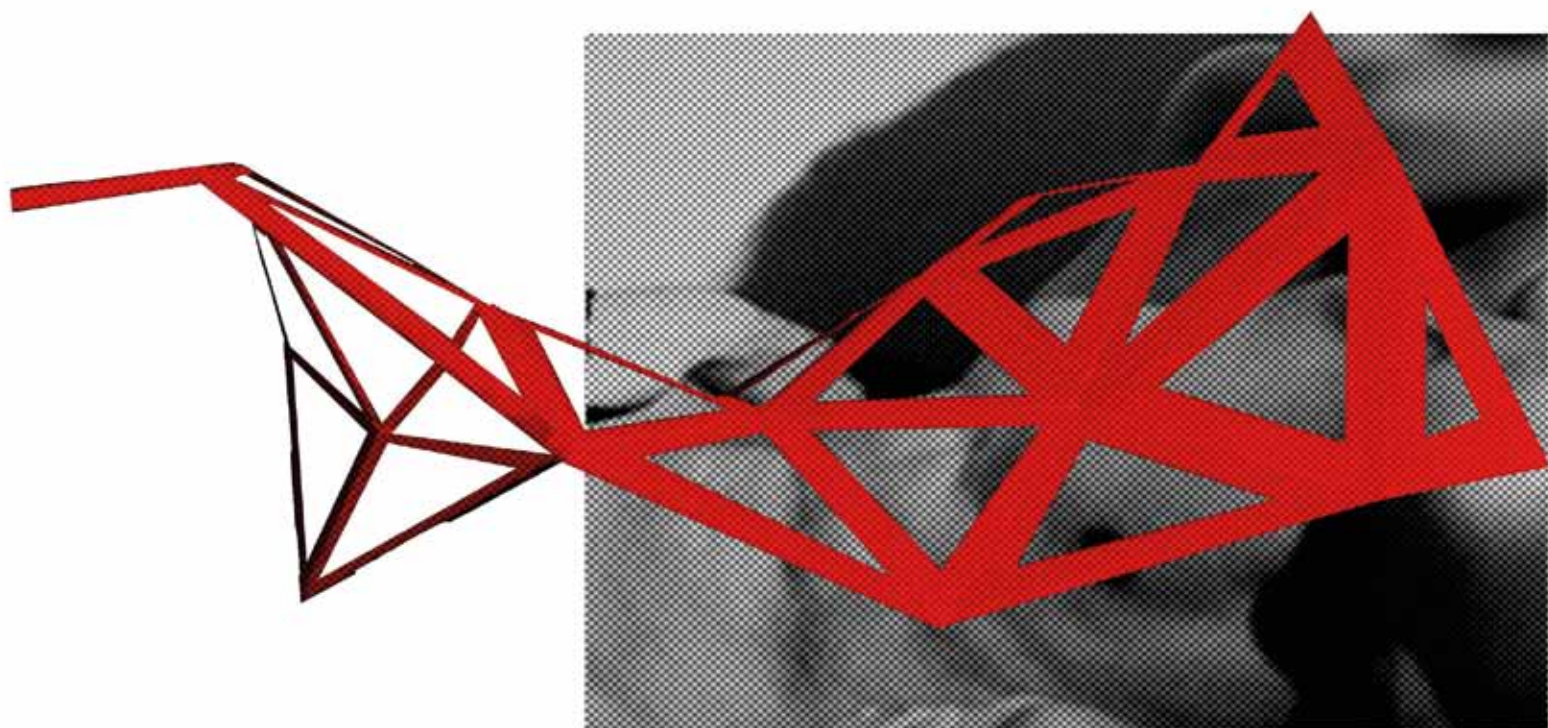
Som eksempel på, hvordan betingelserne for vores landskabssyn har ændret sig, kunne man nævne vores

trafikvaner. De har ændret sig radikalt i de seneste tyve år. Alle er blevet mere mobile. Det er ikke usædvanligt at køre 75 km hver vej hver dag for at passe sit arbejde. Vi bevæger os gennem landskabet med høj hastighed. Landskabet opleves i fart gennem bilens forrude. AirCon'en er tændt. Bilen har installeret pollenfilter. Blæserluften kan tilsættes parfume, hvis hørmen fra gyllespredningen bliver for kras. Der er stor afstand mellem homo automobilis og landskabet. Det reduceres til en film på bilens forrude. Dyrelivet holder sig på afstand af vejene med deres støj og lyspåvirkninger. De eneste dyr man ser, er dem, der ligger kørt over, reduceret til tatar med pels. Væk er de sansepåvirkninger, man får med en mindre hastighed, når man cykler eller går. Det svækker sanserne for landskabets kvaliteter.

Vi kan godt klage over landskabets trange kår. Og man kan ærgre sig over, at der ikke længere er tid til at slentre gennem naturen og opleve den store diversitet. Men et nyt landskabssyn bliver nødt til at basere sig på de nye betingelser. Landskabet er allerede blevet justeret til højindustriel produktion på den ene side, og tilpasset en oplevelshastighed på 60 kmt. på den anden side.

Derfor er vi nødt til at gribe fat i misforholdet mellem den gamle guldalderopfattelse og forholdene som de ser ud nu. Vi må finde et nyt landskabsbillede med afsæt i samfundet, som det ser ud nu.

Et billede som er lige så rummeligt og produktivt som det gamle.

DANMARKSKORTET

af Rikke Juul Gram,
landskabsarkitekt

HELHEDEN

For at forstå enkeltdelene må man erkende helheden. Vi kan ikke længere betragte landskaber som indhegnede haver eller byer som monolitiske sluttede enheder. Kloden er en verdensomspændende have, byerne er forbundne i sindrige, mangfoldige netværk. Danmarkskortet er blot et udsnit af en universel helhed. Men dog et udsnit, som vi har direkte indflydelse på.

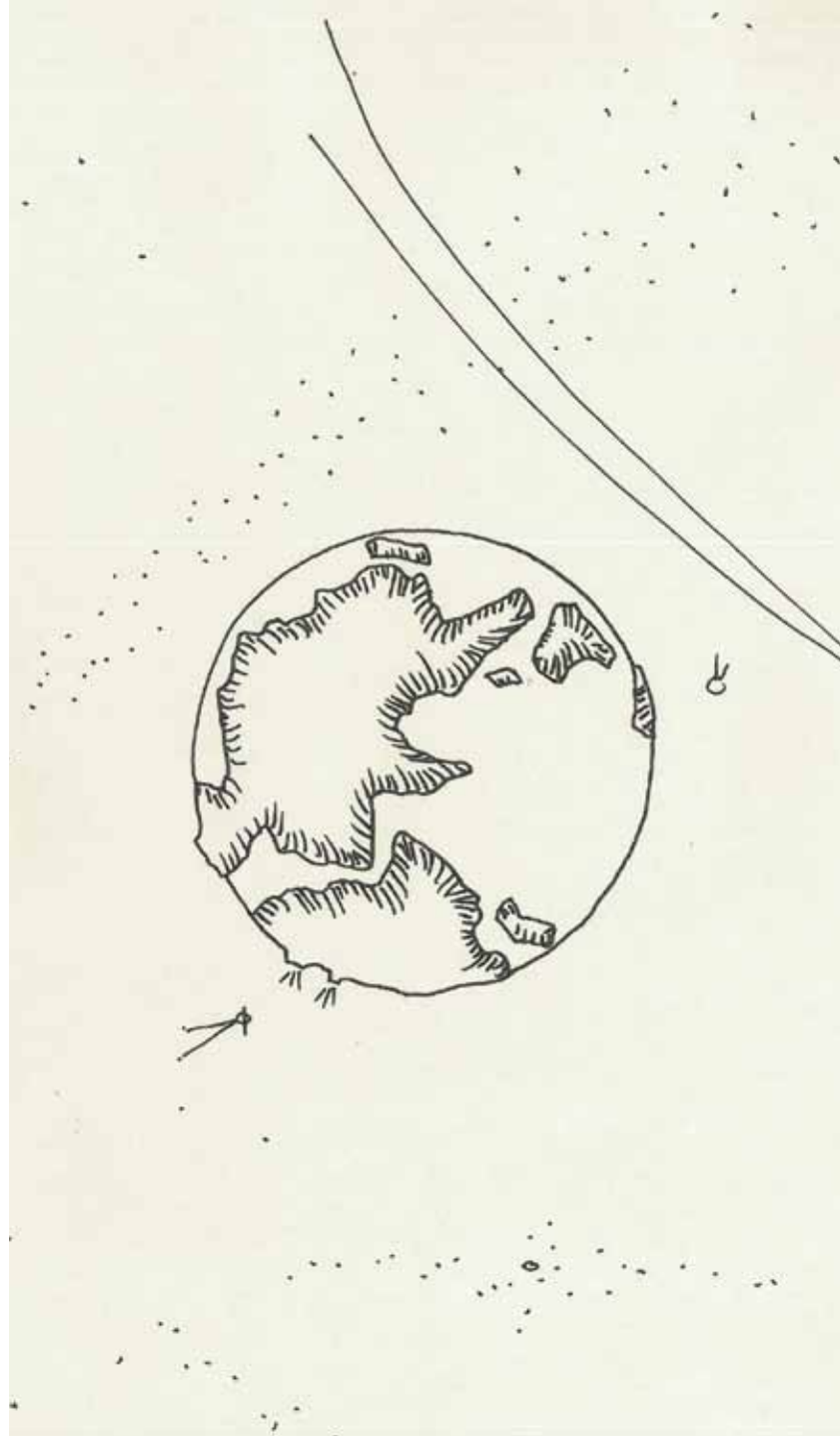
Måden vi forvalter vores felt af verden på, skal derfor forholde sig ansvarsfuldt til, og inspireret af, helheden.

De største indsigter må udfoldes på tværs af grænser og snævre nationale interesser – og planlægning skal tænkes i sekler og millennier.

Hvis vi på baggrund af fortiden kan forme nye eksperimenter for at finde måder at bebo planeten på, uden at gøre den skade, vil andre dele af den store helhed muligvis ønske at spejle sig i det, vi gør rigtigt.

'Naturen er ligeglad med os, – men vi er ikke ligeglade med den'

- Rainer Maria Rilke

NABOSKABER

Verdens mest påtrængende naboskab er det mellem natur og kultur. Man kan ikke løbe fra det ene, og vælge det andet, uden at gå til grunde. Naturen er vores lunger, ligesom byen er vores hjertekammer. Med naturen som nabo har vi den bedst tænkelige forudsætning for udvikling:

Vestkysten er et landskab, hvor byboerne møder flade horisonter. Nordmændene drømmer om sommerbolig i Nordjylland. På Lolland bygger polakkerne en tunnel, og i København serverer svenskerne kaffen på caféerne. Alle bidrager kulturelt og økonomisk til egnsudvikling og lokal kulturhistorie, og skaber mulighed for langsigtede vækststrategier.

I udviklingen af et nyt Danmarkskort byder vi alle velkommen, både i forhold til bosætning og turisme.

Hvor der hersker fraflytning og forfald, må nye beboere skabe bedre præmisser for udvikling, ligesom turismen, hvis vi undgår tivoliseringens kortsigtede og lette løsninger, kan skærpe vores syn på værdien af de landskaber, vi kender.

KYSTLANDSKABERNE

Danmarks kyster er det, der kommer tættest på uberrørt natur. Horisonten og havoverfladen er urtidslandskabet - bevægeligt ubevægeligt.

Gennem bevidst stillingtagen gennem planloven fra 1937, er kyststrækningerne stadig frie og særlige for Danmark, som de højeste Alper er det for Frankrig. Kystlinjen tåler derfor ikke byggeri - den er skrøbelig som stilheden, og derfor også meget let at ødelægge.

Derimod skal eksisterende bebyggelser ved kysterne renoveres, fjernes, eller genfortælles med den tiltrækningskraft og styrke, der ligger i arkitektonisk kvalitet.

Byernes havne kompromitteres til stadighed gennem privatisering af både havnemiljø og havoverflade.

På samme måde som med kysterne, må vi også her påberåbe os fællesskabets mulighed for naboskab med havet.

Med denne synsvinkel reformulerer vi grundlaget for eksisterende havne- og kystbebyggelser, så planlægning og arkitektur kan omfatte de stedlige fortællinger og række ud mod fremtiden.

KORRIDORERNE

Som snudebiller og ulve har vi brug for at kunne opsøge naturen – som kontrast og modvægt til højhastighedens livsstil.

Naturparker kan bidrage til formidlingen og forståelsen af det danske landskab, og er værdifulde destinationer for os mennesker.

Men tæt forgrenede og sammenhængende landskabskorridorer er det, som sikrer naturlig spredning og artsrigdom, og de stærke barrierer i form af inddelinger og systemer, som for eksempel landbrug, bosætning og infrastruktur, skal derfor udfordres. Forhindringer skabt af entreprenørmaskiners lange lige løb skal kunne krydses, hvis passager skal kunne skabes på tværs af kultiverede områder.

Hvor bebyggede områder ikke længere viser sig levedygtige, må vi fjerne vores efterladenskaber og lade naturen tage over som en integreret del af fintmasketede, grønne korridorer.

Staten må i de mange statsejede skove, gå foran og vise, hvordan vi kan forvandle monokulturelle plantager til levende urskov af vækst og forrådnelse, gennem den frivillige indsats, de selv efterlyser i Naturplan Danmark.

BYERNE

Byerne vokser og fortættes. Vi skal bygge højt og vi skal bygge tæt, for at mindske overforbrug af plads og energi.

Samtidigt er klimaforandringer og vandstandsstigninger er en del af byens virkelighed, og derfor også en ny mulighed for at invitere naturen inden for bygrænserne.

For væksten er ikke grænseløs og kun en tåbe bygger huse og veje, hvor han vil, uden tanke for naboskabet med landskabet omkring ham.

Landskabet må igen træde frem som en medspiller frem for en modstander, og dermed komme flere til gode.

Vi kan skabe nye forbindelser og sammenhænge mellem bebyggelse og natur, og sikre bedre afvanding fra både ny og eksisterende bebyggelse til den nye natur, hvor ekstremregn og oversvømmelser håndteres i et mosaiklandskab af marint landbrug, vådenge, græsningsarealer og skiftende afgrøder. Vi kan rejse nye lysåbne skove omkring byerne, både af klimahensyn og for at øge de rekreative muligheder.

Naturen er i fremtiden den brede grønne kant, som klart definerer overgangen mellem land og by.

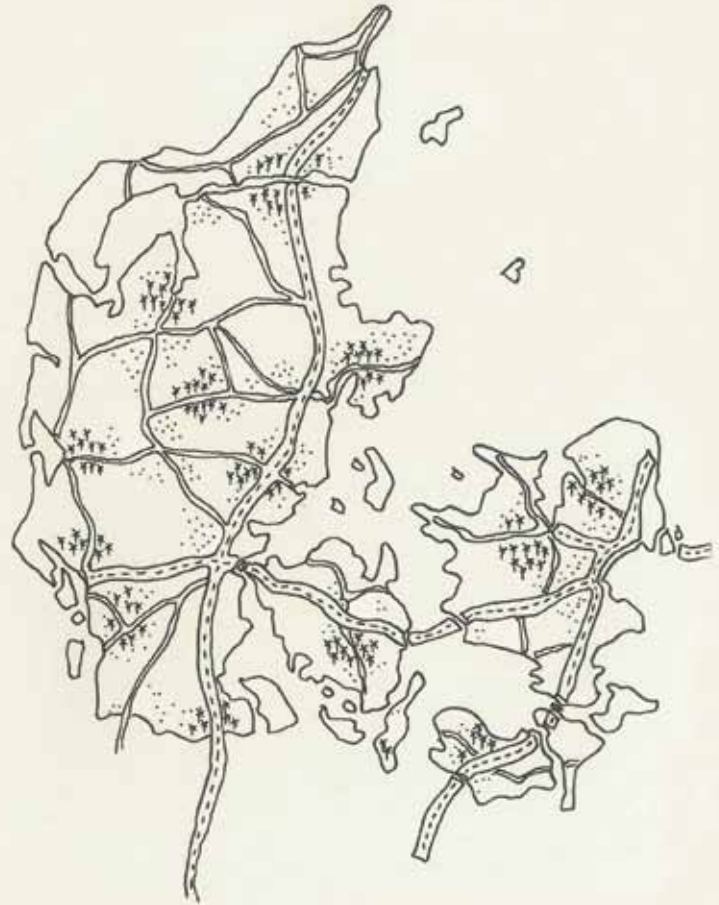
INFRASTRUKTUR & ENERGILANDSKABER

Det danske landskab opleves af de fleste gennem bilens forrude eller togvinduet, på vej fra den ene del af landet til den anden. Den rejse handler ikke alene om at komme fra A til B, men også om, hvordan vi oplever fortællingen om vores historie, natur og erhverv. Rejsen præger vores selvforståelse.

Danmark har brug for at udvikle sin infrastruktur, så den favner bredere end effektivitet, sikkerhed og miljø. Hvis ambitionen er at skabe mere mobilitet og øge forsyningen af CO₂ neutrale energikilder, så skal transportkorridorer og energianlæg også tænkes som en æstetisk attraktion og repræsentere vores kulturelle niveau og formåen.

Energi- og infrastrukturelle landskaber skal, ligesom andre menneskeskabte strukturer, være genstand for samme æstetiske indlevelse i planlægningen og detaljeret design i udførelsen.

Vi har derfor brug for en vision, hvor landskab, bebyggelse, energianlæg og infrastruktur tænkes som et sammenhængende hele, hvor stat, kommuner og andre aktører tidligt samles om et fælles mål i stedet for, som nu, at forfølge individuelle ditto.

KUNSTGØDNING

af Heine Skjerning,
billedkunstner

DER ER EN STEMME, DER MANGLER

Kan Akademiraadet og Akademiraadets landskabsudvalg rejse debatter, som fremmer helhed, visioner, beskyttelse og kvalitet i det danske landskab? Kan vi, ligesom kunstscenen, brede virkefeltet ud i nye emneområder og tillade os en mere insisterende debatform?

Burde Akademiraadet og landskabsudvalget ikke i større grad deltage i værdidebatten, i forestillingerne om, hvad der er livskvalitet og relevante visioner; ikke kun udtale sig om, hvad der er smukt og hvad, der skal bevares, men tale ud fra, hvordan vores samfund kunne se ud i et mere bredt perspektiv.

Med kommunalreformen fik kommunerne nye grænser og dermed nye landområder at forholde sig til; og det mærkes, at der er kommet længere mellem byrådssalen og forsamlingshuset. Arealudvidelsen benyttes således ofte til at placere mindre attraktive anlæg, fx vindmøllefelter, langt fra hovedbyen, ude i kommunens periferi.

Kommunalpolitikerne ønsker at tiltrække investeringer til lige netop deres kommune, men overalt følger planlægningen nogenlunde samme model, der understøtter storcentre, landbrugets stordrift og vindmølleindustri. Men skal denne "udvikling" have lov til at overtrumfe de natur- og landskabshensyn og værdier, som vi indtil nu har ønsket at beskytte?

PROVINSBYEN

I bymidten tages en del hensyn til helheden, når nyt skal tilføjes. I modsætning til det visuelle anarki, der hersker mellem byerne, og - ikke mindst - i provinsbyens periferi: Bauhaus, benzintanke, Aldi, Bilka, Jysk og Netto flankerer ringvejene med store, lysende reklamer – er det nødvendigt, når alt kan findes med en GPS, og det er den samme håndfuld storbutikker ved hver by? Dette giver et identitetsløst møde med byen – man kunne være hvor som helst – og det udvisker byens særkende.

Ved storcentrene er det gratis at parkere, mens det er nærværd umuligt og dyrt at parkere tæt på de bymiljøer, som har historie og stor diversitet i udbuddet af butikker. Dette betyder afviklingen af købstaden. Men hvorfor ikke se købstaden som et udstillingsvindue for kultur og varer, som ikke bringes hjem i fysisk form, men enten opleves eller bestilles hjem til dørmåtten. En fysisk udgave af netbutikken. Det ville løse parkerings- og trafikproblematikker og give en fri færden i byen til fods, som naturligvis befordres af god, offentlig transport.

AT BO PÅ LANDET

Planloven opdeler i by- og landzone. Mens loven er lempelig over for landbrugets ønsker, så forekommer den yderst restriktiv over for ny bosætning eller

ændret anvendelse af nedlagte landbrugsbygninger. I andre sammenhænge værdsættes iværksættere, men ikke på samme vis på landet, hvor realiseringen af de små ønsker vanskeliggøres, selv om livet på landet for mange netop er et langt liv med projekter - fra gårdbutikker, hestehold og atelier i laden til bilerne i baghaven. Her ligger et uudnyttet potentiale, som ikke nødvendigvis kan gro og spire i andre omgivelser.

Planloven hindrer ligeledes, at der eksperimenteres med nye anvendelser af den bygningsmasse, som landbruget ikke mere fylder med liv. Som eksempler kan nævnes, at landejendomme ikke må rumme flere familier med hvert sit køkken – en ændring, som ellers på ingen måde behøver at skabe visuelle tab, hvis det overhovedet er synligt uden for de små parceller – og boliger må ikke være større end 250 kvm.

Paradokset, at huse, som ingen måske ønsker at bo i fremover, tvinges til at kloakere, mens der spredes 1000 gange så meget kunstgødning, kvælstof, fosfor og gift på markerne mellem husene, forholder man sig heller ikke politisk til. Nyttter denne påtvungne investering? Afspejler den sig ved næste salg af ejendommen? Hvor mange af disse ejendomme bliver tværtimod revet ned, når ejeren flytter eller dør?

Er manøvren, at det slet ikke skal være attraktivt at bo på landet? I det kommunale regi har provinsbyen interesser i at sælge bynære byggegrunde, og bosættelse i landområdet giver ikke penge i kommunekassen.

Landskabet skifter således i stor hast karakter, afspejlende politisk magt og lobbyisme i højere grad end fællesskabets umiddelbare ønske om skønhed, og det er på bekostning af oplevelsen af identitet og tilknytning.

EN VISION FOR LANDSKABET

Oplevelsen at køre tværs gennem Danmark er et udgangspunkt for landskabsudvalgets arbejde. Og landskab og natur får også smukke ord med på vejen i regeringsgrundlaget. Men mod alle hensigtserklæringer, koncentrerer landbrugene fortsat på færre hænder, og landskabet industrialiseres som aldrig før.

Landskabet ville se helt anderledes ud, hvis landbrugsindustri blev koncentreret i afgrænsede zoner og planlægningen af det øvrige landområde skete med

henblik på kvalitet for befolkning, flora og fauna. Det ville give en højere grad af strukturel frihed til idealistiske initiativer, der kunne give forskellighed i oplevelsen af landskabet og give plads til utallige idéer og visioner, fx dannelsen af fællesskaber omkring pleje af natur, ekstensiv brug af enge, kulturarv, osv.

Hvorfor er landbrugsstøtten ikke allerede ændret til at skabe den adgang til og pleje af vor smukke omgivelser, som flertallet ønsker? Hvilken landsdækkende helhedsplan sikrer, at udviklingen er under kontrol og ikke ødelægger hele landskabet mellem byerne?

De gode idéer, som måske kunne blive fremtidens kulturelle og æstetiske visioner, skubbes brutalt til side, og de få med mange midler opnår det, de vil, på bekostning af fællesskabet og dem uden magt. Hvorfor er det så svært at vende indsatsen til at se med et æstetisk blik på udviklingen i landskabet?

FORHANDLINGSLANDSKABER

af Hanne Bat Finke,
landskabsarkitekt

LANDSKABER SOM ESSENS AF EKSISTENS I RELATIONER

Landskaber er allestedsnærværende: I byerne, i landdistrikterne og i tankerne. De er essentielle for vores eksistens og former os som mennesker, ligesom vi former dem. Vi bebor dem, sameksisterer og forandrer dem materielt og æstetisk gennem vores virke. Vi erindrer individuelt og reagerer forskelligt på landskabelige fænomener - så vores fælles landskab må bestå af summen af denne fælles erindring. Den fremtrædende kollektive forståelse og handlen skaber konkrete aftryk omkring os; *det er landskaberne*.

Da landskaber står åbne for fortolkninger, bliver vi aldrig som samfund helt enige om, hvad der er bedst, eller hvad der er værst for vores fysiske omgivelser. Vi er aktører, ligesom det vi kalder naturen er det, og disse kan ikke adskilles. For at forstå, hvad der er på spil, må vi således betragte alt det eksisterende som resultater af en masse netværk i en evig dynamik. Hvis vi ønsker at forandre en tilstand, må vi derfor se på dette netværk for at afsløre, hvilke alliancer, forbindelser, handlinger og fortolkninger, der skaber en given tilstand.

Nothing exists outside its relations (Law, 2009)

Stærke alliancer i samfundet fastholder i særlig grad aktiviteter, der præger udformningen af landskaber. Hvem er de? Hvad står de sammen om? Hvem kan være med? Mangler der en æstetisk medspiller?

Det danske landskab er lille og fladt, men til gengæld omgivet af en stor horisont – både til lands, til vands og i luften. Horisonter faciliterer tanker og ensom væren, som kan skabe ro og overblik. Dette er en væsentlig værdi – som i stigende grad eftertrages af menneskeheden, der fortættes mere og mere i koncentrerede vertikale aftryk – faktisk har de fleste af os aldrig boet så tæt på himlen som nu og med så lidt rodfæstelse. OK, himlen er fra øverste penthouse-lejlighed tættere på himlen og universet i Shanghai og Dubai, men København har meldt sig ind i den globale markedsføringskonkurrence og efterstræ-

ber skyhøje bygningsaftryk båret af argumentet om bæredygtighed. Alt imens er landdistrikterne blevet overladt til en pragmatisk infrastruktur og landbrugsform, en form, hvis fysiske udtryk, er resultatet af en europæisk alliance, som vi mere eller mindre demokratisk understøtter. Men æstetikken viser sig i glimt ved solopgang og solnedgang. Lyset indskrifter landskabets konturer i silhuetter og magtfulde kontraster, der overvinder angsten for at have tabt slaget om det danske landskab. Dynamikken i døgnrytmen er fandens overbevisende. Den er udtrykket for tid og proces. For liv og død. Den skaber inspiration

og skaber nyt lys over elmaster og vindmøller og blomsternes kronblade, der åbner sig uforbeholdent og åbent mod verden.

Og hvor er vi heldige, at der er i vores lille land er så kort til kysten!

Naturfænomenerne betragtes af de fleste mennesker som værdifulde og bør være tilgængelige for alle. Det meste af det, vi betragter som de landskaber, hvor det forunderlige sker, er noget vi selv er medvirkende

til at skabe, og vi skal som samfund være villige til at skabe landskaber med merværdi, der kommer os selv, elmasterne og blomsterne til gode. Thi, lykke er mere, end noget vi måler i statistikker om tilfredshed på arbejdspladsen.

Den største udfordring af Danmarkskortet bliver dermed evnen til forhandling for at understøtte en løbende skabelse af landskabelig merværdi – uanset om vi producerer, rekreerer, æstetiserer, bevæger os eller står stille.

Opgaven består derfor i at få øje på de eksisterende værdier og lære af, hvordan disse blev til og vedligeholdt i en løbende forhandling. Når vi undersøger og taler om disse landskabsværdier er viften ganske bred og multifacetteret – hvilket netop udgør rigdommen. Samtalen om diversitet er derfor et kodeord i forhandlingsprocessen.

Så vores mål må være at interagere i de eksisterende netværk og blive gode til at forhandle og implementere disse spilleregler bredt ud i samfundet. Heri ligger muligheden for at udvikle nye landskaber.

Mottoet er, at alle aktører skal bidrage til et fælles landskabeligt fundament, der både rummer arealer til fantasi og virkelighed.

“There are no essential or intrinsic qualities in culture heritage and landscape, be they economic, historic or social. Not only are these values both materially and discursively constructed, they are continually changing depending on the ways they are performed through specific mobile practices.”(Peters, 2012).

**AKADEMIRAADETS LANDSKABSUDVALG
JANUAR 2015**

REDAKTION

Hanne Bat Finke, Formand for Landskabsudvalget
Rikke Juul Gram, Medlem af
Landskabsudvalget og Akademiraadet
Akademiraadets sekretariat

LAYOUT

Heidi Daggry, Grafiker, Schønher

FOTOGRAFI OG TEGNINGER

Bidragydernes egne

